

The Bulletin of the Dnipropetrovsk university.
Series: Management of innovations

Issue 7, Volume 24 (2016)

DOI: 10.15421/191629

Received: 02 Oct 2016

Accepted: 18 Nov 2016

Published: 25 Dec 2016

УДК (UDC classification) 330.341

Теоретичні основи державної інноваційної політики і її складників

V. V. Святогор[†]

Сучасна динаміка соціально-економічного розвитку актуалізувала питання підвищення ефективності державної інноваційної політики, її адекватності сучасним пріоритетам і проблемам розвитку країни. Доцільне і актуальне питання – систематизація знань, одержаних під час дослідження теоретичних основ державної інноваційної політики, і результативність її впровадження залежно від методів реалізації. Мета роботи – узагальнити теоретико-методологічні основи державної інноваційної політики.

Автор розглянув типи державної інноваційної політики, фактори, що впливають на її формування, складники розробки та здійснення державної інноваційної політики. Зазначено, що реалізація державної інноваційної політики підпорядкована стратегії інноваційного розвитку й вказано стратегічні напрями інноваційного розвитку національної економіки. Окрему увагу автор звернув на етапи формування державної інноваційної політики в індустріально розвинених країнах та охарактеризував методи реалізації державної інноваційної політики. На основі отриманих результатів наукового дослідження запропоновано основні напрями інноваційної політики для України в умовах сьогодення.

Зроблено висновок, що державна інноваційна політика являє собою сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених форм, механізмів, інструментів, технологій впливу держави на процеси формування, розвитку та реалізації науково-технічного, технологічного й інноваційного потенціалу країни, заснованих на перспективних світових тенденціях науково-технологічного розвитку. Реалізація державної інноваційної політики підпорядкована стратегії інноваційного розвитку, головна функція якої полягає у визначенні основних довготривалих напрямків наукових розробок, упровадженні нововведень, забезпеченні ресурсами для досягнення поставлених цілей. Держава, реалізуючи інноваційну політику, перш за все у сфері регулювання НДДКР, застосовує два основні типи методів: адміністративні й програмно-цільові. У ході розвитку програмно-цільових методів сформувалося кілька варіантів їх реалізації: система субсидій, інституційних програм і кооперативних впроваджувальних програм.

Наукова новизна дослідження полягає у визначенні методології державної інноваційної політики, яка охоплює інтегровану систему методів, способів, засобів її реалізації, із урахуванням пріоритетів сучасного інноваційного розвитку індустріально розвинених країн.

Практичне значення дослідження – використання особливостей теоретико-методологічних основ державної інноваційної політики для вибору таких напрямів і методів реалізації інноваційної політики, які найбільш прийнятні для України в сучасних економічних умовах.

Ключові слова: інновації; інноваційна політика; інноваційна стратегія; методи реалізації державної інноваційної політики.

JEL Classification O31; E60; L10; E60.

[†]В'ячеслав Валерійович Святогор,
здобувач кафедри фінансів і банківської справи,
ДВНЗ Ужгородський національний університет, Ужгород, Україна,
тел.: +380959097085, e-mail: svv100391@gmail.com

Теоретические основы государственной инновационной политики и ее составляющих

В. В. Святогор

*ГВУЗ Ужгородский национальный университет,
Ужгород, Украина*

Современная динамика социально-экономического развития актуализировала вопрос повышения эффективности государственной инновационной политики, ее адекватности современным приоритетам и проблемам развития страны. Целесообразным и актуальным вопросом является систематизация знаний, полученных при исследовании теоретических основ государственной инновационной политики, и результативность ее внедрения в зависимости от методов реализации.

Цель работы – обобщить теоретико-методологические основы государственной инновационной политики.

Автором рассмотрены типы государственной инновационной политики, факторы, влияющие на формирование государственной инновационной политики, составляющие разработки и осуществления государственной инновационной политики. Отмечено, что реализация государственной инновационной политики подчинена стратегии инновационного развития, указаны стратегические направления инновационного развития национальной экономики. Особое внимание автор обратил на этапы формирования государственной инновационной политики в индустриально развитых странах и охарактеризовал методы реализации государственной инновационной политики. На основе полученных результатов научного исследования, предложены основные направления инновационной политики для Украины в современных условиях.

Сделан вывод, что государственная инновационная политика представляет собой совокупность взаимосвязанных и взаимообусловленных форм, механизмов, инструментов, технологий воздействия государства на процессы формирования, развития и реализации научно-технического, технологического и инновационного потенциала страны, основанные на перспективных мировых тенденциях научно-технологического развития. Реализация государственной инновационной политики подчинена стратегии инновационного развития, главная функция которой заключается в определении основных долгосрочных направлений научных разработок, внедрении нововведений, обеспечении ресурсами для достижения поставленных целей. Государство, реализуя инновационную политику, прежде всего в области регулирования НИОКР, применяет два основных типа методов: административные и программно-целевые. В ходе развития программно-целевых методов сформировалось несколько вариантов их реализации: система субсидий, институциональных программ и кооперативных внедренческих программ.

Научная новизна исследования заключается в определении методологии государственной инновационной политики, которая охватывает интегрированную систему методов, способов, средств ее реализации, учитывая приоритеты современного инновационного развития индустриально развитых стран.

Практическое значение исследования – использование особенностей теоретико-методологических основ государственной инновационной политики для выбора таких направлений и методов реализации инновационной политики, которые наиболее приемлемы для Украины в современных экономических условиях.

Ключевые слова: инновации; инновационная политика; инновационная стратегия; методы реализации государственной инновационной политики.

Theoretical foundations of the state innovation policy and its components

V. V. Svyatohor

*SHEI Uzhgorod National University,
Uzhgorod, Ukraine*

Modern dynamics of socio-economic development emphasized issues to improve efficiency of state innovation policy, its adequacy to contemporary priorities and problems in the country's development. An appropriate and relevant question is the systematization of knowledge obtained in the study of theoretical foundations of the state innovation policy, and effectiveness of its implementation depending on the methods of realization.

The aim of present work is the development of theoretical and methodological fundamentals of state innovation policy. To solve the set tasks, we applied such general scientific and special research methods as: analysis, synthesis, generalization, systematic approach.

Author examined the types of state innovation policy, factors that influence its formation, components of development and implementation of the state innovation policy. It is highlighted that the implementation of the state innovation policy is coordinated with the strategy of innovative development; strategic directions of innovation development of the national economy are demonstrated. Special attention was paid by Author to stages in the formation of state innovation policy in industrialized countries with the methods characterized for the realization of state innovation policy. Based on the obtained results of scientific research, main directions were proposed of innovation policy for Ukraine under present conditions.

A conclusion was drawn on that the state innovation policy is a set of interrelated and interdependent forms, mechanisms, instruments, technologies of influence of the state on the formation, development and realization of scientific-technical, technological and innovation potential of the country, based on the promising world trends in scientific and technological development. The implementation of the state innovation policy is coordinated with the strategy of innovation development whose main function is to define main long-term directions of scientific development, to implement innovations, to provide resources to achieve the set objectives. The state, when implementing innovation policy, above all in the R&D sector, applies two basic types of methods: administrative and program-targeted. In the course of development of program-targeted methods, there were formed several variants of their implementation: a system of subsidies, institutional programs and cooperative implementation programs.

The scientific novelty of present research is in determining the methodology of the state innovation policy, which covers an integrated system of methods, ways, and means of its implementation, taking into consideration the priorities in modern development of leading industrial countries.

A practical value of the research is in applying the features of theoretical and methodological foundations of the state innovation policy for the selection of such areas and methods of implementation of the innovation policy that are most acceptable for Ukraine under current economic conditions.

Keywords: innovation; innovation policy; innovation strategy; methods of implementation of the state innovation policy.

Вступ

Глобальна інноваційна спрямованість економічних процесів актуалізувала питання підвищення ефективності державної інноваційної політики, її адекватності сучасним пріоритетам і проблемам розвитку країни.

На сучасному етапі розвитку національної економіки стан регулювання інноваційної діяльності за допомогою ефективного здійснення державної інноваційної політики не відповідає повною мірою вимогам сьогодення. Це пов'язано з тим, що в роки незалежності в Україні постійно реорганізовували органи державної влади, які відповідали за її реалізацію. Зафіксовано значний розрив між інноваційною та іншими видами політики, форми і методи якої в останнє десятиріччя оновлено, а їх застосування в поточній діяльності урядів і бізнесу країн Європи було суттєво інтенсифіковано. Тому значний науковий і практичний інтерес становлять саме теоретичні основи державної інноваційної політики та залежність її ефективності від методів реалізації.

Дослідженню теоретичних основ державної інноваційної політики і її складників присвячено праці зарубіжних і вітчизняних науковців.

Cowan (2000) визначив державну інноваційну політику як «сукупність заходів для підвищення показників кількості та ефективності інноваційної діяльності, в результаті чого «інноваційну діяльність відносять до створення, адаптації та впровадження нових або вдосконалених продуктів, процесів або послуг» [1].

Nelson, & Langlois (1983) дійшли висновку, що інноваційна політика уряду – це не лише стимулювання розробки та впровадження нововведень, її завданням також має бути «уникання негативних наслідків суттєвого поширення нововведень на зайнятість, навколишнє середовище, ресурси тощо» [2].

Goncharenko (2011) визначив державну інноваційну політику як «складову частину соціально-економічної політики, спрямовану на розвиток і стимулювання інноваційної діяльності, під якою розуміють створення нової або удосконаленої продукції, нового чи удосконаленого технологічного процесу, що реалізуються в економічному обороті з використанням наукових досліджень, розробок дослідно-конструкторських робіт або інших науково-технічних досягнень» [3, с. 65]. Таким чином, інноваційна політика охоплює сферу не лише процесу створення інноваційного продукту, але і його можливої комерціалізації, виробничого чи іншого використання. У зв'язку з цим інноваційна політика виконує функцію інтегративної, тому що спрямована на поєднання в єдину систему науки і виробництва для промислового створення і застосування нових технологій, а також самого інноваційного продукту.

Zakharchenko, Korsikova, & Merkulov (2012) визначили інноваційну політику як «сукупність певних напрямів, форм і методів діяльності держави, спрямованих на створення взаємопов'язаних механізмів інституційного, ресурсного забезпечення підтримки та розвитку інноваційної діяльності, на формування мотиваційних факторів активізації інноваційних процесів» [4, с. 63]. Автор наголошує на відносній самостійності державної інноваційної політики порівняно з поглядами Goncharenko (2011), який розглянув інноваційну політику як різновид науково-технічної політики.

Makarenko, Trofymchuk, & Kuzmenko (2004) протрактували сучасну державну інноваційну політику як сукупність заходів нормативного і політичного характеру з метою створити сприятливі умови для випереджаючого економічного розвитку шляхом використання інструментів бюджетно-фінансової та грошово-кредитної політики (у тому числі валютної) на основі науково-технічного прогресу [5, с. 14]. Ця думка науковців слушна, оскільки політична стабільність, прозоре законодавство та забезпечення фінансування науково-

дослідних робіт у сучасних умовах дають перевагу суб'єктам господарювання у конкурентній боротьбі за ринки збуту.

На думку Atamanova (2007), державна інноваційна політика – це окремий напрямок економічної політики держави, у межах якої розробляють і реалізують стратегію і тактику інноваційного розвитку країни, побудови інноваційної моделі розвитку національної економіки шляхом здійснення комплексної системи заходів державного регулювання зі стимулювання, планування, керування, підтримки й контролю за інноваційними процесами, що мають місце в науково-технічній, виробничій та інших сферах соціально-економічного життя країни [6].

Різні трактування інноваційної політики вказують на її різні складники, які потребують детальнішого вивчення та узагальнення з метою ефективного втілення.

Постановка завдання

Мета роботи – узагальнити теоретико-методологічні основи державної інноваційної політики.

Методи та інформаційні джерела дослідження

Для виконання поставлених завдань застосовано такі загальнонаукові й спеціальні методи досліджень: аналіз, синтез, узагальнення, системний підхід. У процесі підготовки й проведення дослідження було використано такі інформаційні джерела: навчальні й наукові матеріали, нормативні документи, науково-популярні публікації, офіційна інформація в електронних базах даних Інтернету.

Результати

Історично інноваційну політику як самостійний напрям державного впливу на цілеспрямоване стимулювання нововведень було сформовано в кінці 60-х – на початку 70-х рр ХХ ст. Сам термін «інноваційна політика» уперше використано в доповіді «Charpie» під назвою «Технологічні нововведення: керування та умови здійснення», яка підготовлена Міністерством торгівлі США в 1967 р. (Heiets et al., 2015) [7, с. 17].

Із урахуванням вищенаведеного з'ясовано, що державна інноваційна політика – це достатньо новий соціальний феномен у житті сучасного індустріально розвиненого суспільства.

Одноставного твердження щодо трактування терміну «інноваційна політика» на цей час не виявлено. Різні автори стосовно цього дотримуються своїх поглядів. Одні здійснення нововведень відносять до сфери науково-технічної політики, інші розглядають інноваційну діяльність у розрізі промислової політики.

Державна інноваційна політика являє собою систему державних заходів, спрямованих на створення оптимальних умов для ефективного розвитку науково-технічного потенціалу країни як основи її економічного зростання. Головний зміст цієї політики полягає в планомірному регулюванні інноваційної діяльності.

Інноваційна діяльність нерозривно пов'язана з науково-технічним розвитком, вона – його необхідна умова і рушійна сила. Оскільки темпи і рівень розвитку визначають інтенсивність і якісні результати інноваційної діяльності, інноваційну політику часто називають науково-технічною політикою.

На думку російського економіста Bielov (2005) [8], основні складники інноваційної політики держави такі: законодавче забезпечення; формування й підтримка розвитку інноваційної інфраструктури; прогнозування й планування інноваційного

розвитку; захист інтелектуальної власності; підтримка розвитку науки та освіти; пільгове оподаткування суб'єктів господарювання, що здійснюють інноваційну діяльність; формування сприятливого організаційного середовища; державна фінансова підтримка науково-дослідної та інноваційної господарської діяльності. При цьому найважливіший складник – система фінансування інноваційної діяльності.

В Україні фінансове джерело, що забезпечує активізацію втілення великомасштабних науково-технічних проєктів, – це кошти державного бюджету, за рахунок яких виконують цільові, комплексні програми, а також фінансують нижченаведені установи:

1. Державний фонд фундаментальних досліджень, утворений для підтримки на конкурсній основі фундаментальних наукових досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук, які проводять наукові установи, вищі навчальні заклади, учені [9];
2. Частково діяльність Державної інноваційної фінансово-кредитної установи, основною функцією якої є здійснення фінансової підтримки суб'єктів господарювання різних форм власності в метах державної інноваційної політики [10].

Відповідно до теорії інноваційного розвитку Й. Шумпетера, реалізація інноваційної політики впливає: на схильність до підприємництва через процес навчання; середовище, в якому взаємодіють фірми шляхом розвитку мереж взаємозв'язку з іншими підприємствами, організаціями, державними органами і при цьому така політика виходить за межі формування кластерів; макро- і мікроекономічні умови підтримки інновацій, які повинні забезпечувати конкуренцію, ефективно функціонуючі ринки капіталу, коректну систему регулювання, а також гнучкість, мобільність і високий рівень кваліфікації людського капіталу; освітню систему (Yeriemkin, & Sutyryna, 2012) [11, с. 6].

В дослідженні впливу чинників на ефективність заходів із впровадження інновацій українські вчені *Andrushkiv, Borniak, & Vovk (2012)* [12, с. 64 – 65] умовно виділили чотири типи інноваційної політики держави:

1. Політика «технологічного поштовху». Ґрунтується на тому, що держава, маючи відповідні фінансові та матеріальні ресурси, інформаційне забезпечення, визначає основні напрями розвитку науки і техніки. Даний тип інноваційної політики зумовлений наявністю соціально-економічних і науково-технічних проблем і передбачає їх для вирішення розробку різних державних програм, здійснення значних капіталовкладень, інших безпосередніх форм державної участі в регулюванні інноваційних процесів. Характерну політику в 40–50-х рр. XX ст. провадив уряд Сполучених Штатів Америки, що обумовило створення та впровадження нових напрямів у галузях ЕОМ, авіабудування, електроніки, зв'язку.
2. Політика «ринкової орієнтації». Передбачає те, що ринковий механізм – основний у розподілі ресурсів і визначенні напрямів розвитку науки і техніки. Такий тип інноваційної політики орієнтований на обмеження ролі держави у створенні економічного клімату та інформаційного середовища для нововведень, стимулювання фундаментальних досліджень, скорочення безпосередньої участі в НДДКР і дослідженнях ринків, а також на зменшення прямих форм регулювання, які стримують стимулювання ринкової ініціатииви та ефективну перебудову ринку. Дана політика в 70-х рр. XX ст. була характерною для США, Німеччини, Японії, а з початку 80-х рр. XX ст. – для більшості розвинених країн.

3. Політика «соціальної орієнтації». Передбачає регулювання соціальних результатів НТП, а ухвалення рішень базується на широкому соціально-політичному консенсусі із залученням широкої громадськості. Цьому типу політики характерна значна кількість розробок у військовій галузі, які в подальшому спрямовують у цивільну промисловість для виробництва товарів народного споживання. Була поширена в 60-70 рр. XX ст. у США.
4. Політика, спрямована на зміни економічної структури господарського механізму. Передбачає істотний вплив передових технологій на вирішення соціально-економічних проблем, зміну галузевої структури, взаємодію суб'єктів господарювання, рівень життя тощо. На сьогоднішній день лише Японія послідовно дотримується такої політики, здійснюючи її паралельно з ринковою.

На формування державної інноваційної політики впливає низка факторів (табл. 1).

Загалом в економічній літературі форми державної інноваційної політики поділяють на дві групи: прямі та непрямі. До першої групи можна віднести державне фінансування, кредитування, лізинг; планування і програмування, державне підприємство (діяльність державних підприємств на комерційній або некомерційній основі із виробництва товарів і послуг, необхідних для розвитку національної економіки). Друга група, у свою чергу, ґрунтується на двох базових принципах – стимулювання інноваційних процесів і створення сприятливих економічних умов і соціально-політичного клімату для науково-технічного розвитку.

Goncharenko, & Arutiunov (2011) [3, с. 71–72] залежно від пріоритетів інноваційної політики виділяють, як мінімум, три групи держав:

- 1) держави, головний пріоритет яких – орієнтація на лідерство в науці. Як правило, це втілюється в здійсненні великомасштабних проєктів, певна частка яких найчастіше являє собою науково-інноваційний потенціал у військовій галузі (США, Велика Британія, Франція);
- 2) держави, основний пріоритет яких – формування сприятливого інвестиційного та інноваційного середовища (Німеччина, Швеція, Швейцарія);
- 3) держави, ключовий пріоритет яких – стимулювання нововведення за допомогою розвитку інноваційної інфраструктури, забезпечення сприйнятливості до досягнень світового науково-технічного прогресу, чіткої регламентації дій різних галузей економіки, які сприяють функціонуванню інноваційної діяльності (Японія, Південна Корея).

У сучасних умовах основою розробки та реалізації державної інноваційної політики здійснюють є такі складники:

- 1) інноваційні прогнози – науково обґрунтовані передбачення основних напрямів освоєння науково-технічних досягнень у виробництві в короткостроковій, середньостроковій і довгостроковій перспективах і можливих змін техніко-економічного, технологічного, соціального стану об'єкта керування в цілому і його окремих частин; особливістю прогнозування інновацій є його альтернативність і багатоваріантність напрямів у створенні інновацій;
- 2) інноваційні стратегії – комплекс заходів щодо ефективного використання інноваційного потенціалу держави на основі визначення пріоритетних напрямів освоєння базисних інновацій у країні або регіоні для забезпечення її довгострокового розвитку;

Таблиця 1

Фактори, що впливають на формування державної інноваційної політики*	
Фактор	Характеристика
Рівень вилучення первинних доходів	Вилучення первинних доходів здійснюють через податкову систему та як інші надходження до державного бюджету. Високий рівень вилучення забезпечує існування та і розвиток державного ринку інновацій й відповідно унеможливує цей процес у приватному секторі економіки, а низький, у свою чергу, є передумова створення недержавного ринку інновацій. Цей фактор залежить від державних пріоритетів у галузі інноваційної діяльності, масштабності та різноплановості її проведення.
Рівень розвитку ринкової інфраструктури	Матеріалізація ідей і впровадження винаходів потребують інвестування значних коштів. Стан ринкової інституційної інфраструктури (грошово-кредитного, фондового ринків, страхових, пенсійних і інвестиційних фондів) може стримувати або, навпаки, прискорювати розвиток ринку інноваційної продукції.
Ступінь участі держави в керуванні інноваційними процесами	Законодавство країни безпосередньо впливає на ринок інноваційної продукції. Перш за все мова йде про патентно-ліцензійне законодавство. На сучасному етапі розвитку державне втручання в керування інноваційними процесами пов'язане з формуванням інноваційної безпеки та відповідно до цього державними інноваційними пріоритетами. Основні напрями забезпечення інноваційної безпеки держави: 1) підтримка сфери фундаментальних і стратегічних досліджень; 2) забезпечення взаємозв'язку науки та виробництва; 3) розвиток системи технологічного трансферу; 4) рівень розвитку системи інформаційного й патентно-ліцензійного забезпечення НДДКР.
Ступінь інтеграції науки і виробництва	Майже всі базисні інновації, які формували нові цикли економічного розвитку та обумовлювали науково-технічну революцію, поєднували наукові дослідження і практичні лабораторні експерименти. У складі виробничих одиниць інтеграція науки і виробництва передбачає, що на ринок надходить інтелектуальний продукт у технологічно завершених формі, як правило, апробований у виробництві та має, зазвичай, меншу актуальність і прогресивність. Якщо ж таку продукцію реалізує на ринку самостійна наукова організація, то в цьому разі прогресивність і актуальність продукції вищі, а, можливо, і з нижчою її вартістю. Залежно від етапу технологічного розвитку суспільного виробництва виділяють такі типи інтеграційного процесу: 1) інтеграція за сформованої технології виробництва і поступового накопичення знань, необхідних для переходу на черговий етап технологічного розвитку; 2) інтеграція в разі впровадження передової технології, переходу від «моно технології» до комплексної «високої» технології на окремому підприємстві або галузі виробництва; 3) повномасштабний процес досліджень, розробок і впровадження комплексу нових технологій із чітким виділенням пріоритетів розвитку.
Рівень конкурентоспроможності технологій на світових ринках	Конкурентоспроможність інноваційної продукції на світових ринках визначає внутрішню або зовнішню (експортну) орієнтацію країни на ринку. Недостатня конкурентоспроможність такої продукції на світовому ринку зумовлює впровадження державою комплексу заходів для впливу на ринок інноваційної продукції з метою покращити її якісні характеристики: 1) штучне розширення державного ринку інновацій для стимулювання розробки високотехнологічних продуктів; 2) розширення неринкового сектора інтелектуального продукту, зростання державних витрат на освіту; 3) збільшення імпорту передових технологій для їх адаптації у вітчизняному виробництві.
Рівень економічного розвитку країни	Інноваційна безпека країни безпосередньо залежить від рівня її економічного розвитку, висновок про стан якого можна зробити на основі основних макроекономічних показників, таких як валовий внутрішній продукт, валовий національний продукт і їх частка на душу населення, індекс процвітання, індекс людського розвитку.

*Розробив автор, базуючись на (Zakharchenko, Korsikova, & Merkulov, 2012; Illiashenko, 2015) [4, с. 66–68; 13, с. 99–109].

- 3) інноваційні програми – комплекс державних і регіональних інноваційних та інвестиційних проектів, узгоджених за термінами їх виконання, виконавцями, ресурсами, обсягами й джерелами фінансування, який забезпечує ефективне вирішення проблем зі створення, освоєння, забезпечення реалізації і поширення інновацій, а також заходів щодо їх підтримки;
- 4) інноваційні проекти – комплекс взаємообумовлених і взаємопов'язаних за ресурсами, термінами і виконавцями заходів, спрямованих на досягнення економічного ефекту зі здійснення інновацій, у тому числі для комерціалізації науково-технічних результатів;
- 5) інноваційні фонди – фонди, створені державними органами за участі приватного та іноземного капіталу для фінансування новітніх науково-технічних розробок і венчурних проектів;
- 6) страхування інноваційних ризиків – спеціальний різновид страхування, який включає весь комплекс ризиків, що виникають на етапах створення, освоєння і поширення об'єктів інноваційної діяльності, за участі держави, об'єднань страхових і перестрахових компаній, що

дозволять суб'єктам господарювання активно розвивати свою інноваційну діяльність;

- 7) державна експертиза та державна реєстрація інноваційних проектів уповноваженими органами (Nahorniak, & Vovk, 2012) [14].

Реалізація державної інноваційної політики підпорядкована стратегії інноваційного розвитку. У сучасних умовах, наявність і реалізація інноваційної стратегії є важлива умова динамічного розвитку як національної економіки у цілому, так і окремих господарських суб'єктів.

Інноваційна стратегія держави визначає трансформацію інноваційної політики на пріоритети та інструменти державного втручання в економіку.

Вона гармонізує інтереси учасників інноваційного процесу, контролює і регулює інноваційну діяльність, характеризує спрямованість дій держави і принципи їх реалізації в найбільш загальному вигляді для довготермінового періоду.

Kutsenko (2012) виокремив три стратегічні напрями інноваційного розвитку національної економіки (табл. 2).

Таблиця 2

Стратегічні напрями інноваційного розвитку національної економіки*

Різновид інноваційної стратегії	Сутність стратегії інноваційного розвитку	Країни, в яких реалізують стратегію
Стратегія «перенесення» або «переслідування», копіювання продукції	Використання наявного зарубіжного науково-технічного потенціалу за рахунок закупівлі ліцензій на високоефективні технології для освоєння випуску конкурентоспроможної продукції, яку вже виробляють у розвинутих країнах	Японія
Стратегія «запозичення» або «лідерських технологій»	Використання власного науково-технічного потенціалу на основі накопичення основного капіталу для виробництва наукоємної продукції високорозвинених держав світу, формування попиту на неї і виходу на нові ринки	Країни Південно-Східної Азії
Стратегія «нарощування», або «інноваційно-проривна»	Використання власного науково-технічного потенціалу, створення принципово нових типів продукції, що випереджають сучасні зразки на одне-два покоління, досягнення інтеграції фундаментальної та прикладної науки	США, країни Західної Європи

*Розробив автор, базуючись на роботі Kutsenko (2012) [15].

У сучасному світі реалізація інноваційної стратегії держави повинна вирішувати ті проблеми, які можуть перешкоджати економічним і соціальним вигодам від інновацій і створювати відповідні умови для просування політики інновацій, серед яких слід відзначити:

- 1) макроекономічну стабільність, відкритість для торгівлі та інвестицій, розвинені фінансові системи, конкурентоспроможні секторальні ринки;
- 2) загальну спрямованість на інновації в різних секторах виробництва;
- 3) доступ до ринків капіталів для НДДКР, збільшення попиту на інноваційні технології з боку бізнес-структур, підвищення кваліфікації менеджерів у даному секторі;
- 4) оцінку змін у різних секторах НДДКР для визначення можливості збільшення фінансування тих чи інших проектів і залучення промисловості щодо формування подальших пріоритетів державної інноваційної політики;
- 5) узгодження інноваційної стратегії на всіх урядових рівнях, забезпечення загального бачення ситуації, значне поширення інформації;
- 6) прогнозоване оподаткування, баланс між правами на інтелектуальну власність і поширенням знань;
- 7) зв'язок промисловості і науки, реформування структури освіти відповідно до потреб сучасної економіки;
- 8) оцінка недоліків і переваг проведених урядами стратегій щодо підтримки інновацій на відповідних територіях.

Зазначимо, що державна інноваційна політика країн світу формувалася в різні часові рамки з урахуванням особливостей національних економік. Одні країни рухалися до інноваційного розвитку планомірно, інші робили прорив у результаті державної політики.

Інноваційна політика як особливий напрямок державної діяльності сформувалася в провідних індустріальних країнах світу в другій половині ХХ ст. у зв'язку з бурхливим науково-технічним розвитком і підвищенням його ролі в житті суспільства. Об'єктивні умови для формування цієї політики визріли в період, що безпосередньо передував Другій світовій війні, під час неї і відразу після її закінчення. Війна стала потужним стимулом для створення і подальшого розвитку низки нових промислових галузей, таких як атомна, ракетна, електронна, біохімічна тощо. У воєнні роки було створено і освоєно на практиці багато радикальних винаходів (атомна бомба, ракетні снаряди, радар, пеніцилін та ін.), що обумовило розвиток нових технологічних напрямків.

Загалом у формуванні державної інноваційної політики в індустріально розвинених країнах можна виділити кілька етапів.

Перший етап (друга половина 1940-х – початок 1950-х рр.) – етап інституціоналізації інноваційної політики, що характеризується створенням у системі державної влади спеціалізованих органів, що відповідають за розробку і здійснення цієї політики. Головний результатом даного етапу – усвідомлення важливості інноваційної політики як особливої сфери державної діяльності, якою повинні займатися спеціалізовані державні органи.

Другий етап (початок 1950-х – початок 1970-х рр.) – етап активного зростання масштабів інвестування у науково-технічну сферу і, як результат, бурхливого її розвитку, збільшення кількості вчених та інженерів, наукових організацій. Роки Другої світової війни «принесли» ґрунтовний науковий доробок (атомна енергетика, ракетна, електронна, телекомунікаційна техніка). Водночас нова «холодна» війна між Радянським Союзом і його союзниками з одного боку й США, країнами Західної Європи і їх союзниками – з іншого спричинила небачену за масштабами гонку озброєнь, що ще більше прискорило науково-технічний розвиток.

Третій етап (початок 1970-х – початок 1980-х рр.) – етап формування зважених підходів до вирішення проблем науково-технічного розвитку, для якого характерна стабілізація, а в деяких країнах – зниження обсягів інвестицій у сферу науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР). У той же час відбувся пошук найефективніших форм організації НДДКР. Для цього етапу характерний перехід до селективної стратегії науково-технічного розвитку, тобто до інвестування обмеженого кола пріоритетних напрямків даного розвитку. Уряди розвинених країн заохочують кооперативні дослідження і розробки, які спільно здійснюють університети, державні наукові установи та приватні фірми. Із появою нових наукоємних виробничих галузей відбувається стирання кордонів між фундаментальною і прикладною наукою. Тому держава дедалі більше приділяє увагу розвитку всіх стадій інноваційних процесів – від зародження інноваційних ідей до створення і промислового освоєння нових видів технологій і продукції.

Четвертий етап (кінець 1970-х – середина 1980-х рр.) – етап інтенсивного інноваційного розвитку регіонів. Уряди розвинених країн, як і раніше здійснюючи централізоване керування НДДКР, активніше залучають до цього керування владу на місцях, концентруючи науку і наукомістку промисловість в окремих регіонах. Його характеризує інтенсивний розвиток інноваційної інфраструктури, у першу чергу – створення мережі технопарків і технополісів.

Завдяки цьому забезпечується суттєвий підйом економіки розвинених країн, що особливо важливо з огляду на загострення конкуренції у зв'язку з появою на світовому ринку так званих «азійських тигрів» (Гонконг, Сінгапур, Південна Корея, Тайвань). Також значну увагу приділяють розвитку малого високотехнологічного бізнесу, чому також суттєво сприяють технопаркові й технополісні структури.

П'ятий, останній (середина 1980-х рр. – теперішній час) – етап подальшого вдосконалення інноваційної політики, яка набуває всеосяжного характеру, охоплює всі стадії інноваційних процесів, включаючи появу нових технологій та продукції на ринку (Anishchik, Rusietskii, & Tolochko, 2005) [16, с. 6–7].

Наприклад, на сьогодні Німеччину можна вважати однією із найбільш передових у плані наукових досліджень і академічної освіти країн. Саме завдяки успіхам у наукових дослідженнях вона є чемпіон із експорту хайтек-продукції (12 % від обсягу світової торгівлі) і лідер у галузі інновацій серед країн Європейського Союзу (ЄС). Також Німеччина входить у групу із небагатьох країн, які інвестують понад 2,5 % свого валового внутрішнього продукту в дослідження і технічні розробки.

Політики й керівництво німецьких ВНЗ провели низку реформ, суть яких – подальший розвиток і інтернаціоналізація Німеччини як наукового регіону. До них належить прийнята в 2008 р. «Ініціатива кваліфікації». Вона проходить під гаслом «Підйом завдяки освіті» і пропонує різні програми підтримки протягом усієї кар'єри. До інших успішних заходів слід віднести «Ініціативу переваги», в ході якої було визначено низку міжнародно орієнтованих шкіл докторантів і елітних кластерів, «Пакт про вищу школу-2020», «Хайтек-стратегію», «Пакт на підтримку наукових досліджень та інновацій», а також «Стратегію з інтернаціоналізації». Завдяки своїм успіхам у наукових дослідженнях Німеччина у 2014 р. стала першою країною в ЄС, яка запропонувала стратегію щодо подальшого формування Європейського науково-дослідного простору (EFR) [17-33].

Китай також ефективно реалізує стратегію інноваційного розвитку, у результаті в країні зафіксовано 6,7 % зростання ВВП у першому півріччі 2016 р., що дозволило їй залишатися одним із головних «двигунів» світового економічного зростання.

У 2015 р. обсяг інвестицій Китаю в НДДКР становив 1422 млрд юанів (близько 212 млрд доларів США), що на 9,2 % більше порівняно з попереднім роком, у країні було видано 1,578 млн патентних прав – на 32,4 % більше в річному обчисленні.

Прагнення Китаю до взаємовигідної співпраці й спільного розвитку проявляється у багатьох спільних проектах, у тому числі в ініціативи «Пояс і шлях», а також Азійському банку інфраструктурних інвестицій.

Зусилля Китаю означають новий підхід: сучасна модель економічного керування, що характеризується інновацією, взаємопов'язаністю та інклюзивністю, вкрай необхідна для світової економіки, щоб вона відновилася і принесла користь більшій кількості людей [18].

Нині ж лідируючі позиції серед країн Європи щодо розвитку інновацій займає Швеція, яка у 2004 р. першою розробила стратегію інноваційної політики і на сьогодні має найсприятливіші умови формування інноваційних можливостей для малого та середнього бізнесу.

Найцікавіший досвід реалізації інноваційної політики у Франції, де з 1989 р. уряд працює над створенням загальнонаціональної мережі трансферу технологій. Головне завдання, яке він виконує у сфері інноваційної політики, – це ефективне використання ресурсів і створення інституційного середовища для дифузії інновацій, перш за все у промисловості.

Сьогодні ж у багатьох країнах роль провідників державної інноваційної політики відіграють спеціально створені агентства.

У Франції таким провідником до 2005 р. було агентство ANVAR (Національне агентство з реалізації результатів досліджень), створене в 1979 р., за допомогою якого держава керує інноваційними процесами. Діяльність ANVAR було спрямовано на виконання своєї основної функції – надання фінансової допомоги як науковим, так і виробничим організаціям на всіх етапах інноваційного розвитку. Дану допомогу надавали на ранніх стадіях реалізації інноваційних проектів. За ці кошти здійснювали маркетинг інноваційної продукції і компенсували витрати підприємств малого та середнього бізнесу на оплату інформаційних і консалтингових послуг. Крім того, ANVAR займалася організацією ярмарків і виставок інноваційної продукції, була ініціатором бази даних інноваційного розробок у процесі створення, надавала послуги з відбору персоналу та партнерів для венчурних компаній, фінансувала навчання і підвищення кваліфікації кадрів.

У 2005 р. Банк розвитку малого і середнього бізнесу (BDPME) та ANVAR було об'єднано в єдину структуру – Французьке інноваційне агентство (OSEO). Суть діяльності агентства – надання фінансової підтримки національним компаніям на критичних етапах інноваційного процесу, узяття на себе фінансових ризиків і таким чином полегшення доступу малих і середніх підприємств до венчурного і банківського фінансування.

Діяльність регіональних центрів інновацій і передачі технологій (CRITT) спрямована на створення безперешкодних умов та інфраструктурних об'єктів, що забезпечують пришвидшення трансферу технологій. Дана структура утворена в 1980 р. Центри CRITT спеціалізовані й можуть бути об'єднані в мережі за галузевим і територіальним принципом.

Кредитування та інвестування малих підприємств у високотехнологічних галузях на різних стадіях реалізації інноваційного проекту в Швеції здійснює IDF (Swedish Industrial Development) – шведський фонд промислового розвитку.

У Канаді реалізують програму IRAP (Industrial Research Assistance Program) для стимулювання створення й розвитку інноваційних підприємств і підвищення інноваційного потенціалу малих підприємств.

Останнім часом більшість європейських урядів виявляють зацікавленість у підтримці малих підприємств, у тому числі стартапів, які розглядають як потенційний напрямок у галузі нанотехнологій. У Франції, наприклад, головним чином підтримують дослідження через механізм податкових кредитів. Щороку на дані цілі виділяють з млрд євро (Bystriakov et al., 2015) [19, с. 113–117].

Держава, реалізуючи інноваційну політику перш за все в галузі регулювання НДДКР, застосовує два основні типи методів:

- 1) адміністративні;
- 2) програмно-цільові.

Під адміністративними методами розуміють керування інноваційною діяльністю на основі законодавчих актів, нормативно-директивних і методичних (обов'язкових до застосування) документів. Ці методи набули значного поширення в більшості провідних індустріальних країн в основному на початку 1970-х рр., коли відбулося істотне скорочення темпів інвестування НДДКР і почався пошук ефективніших форм організації НДДКР.

Так, Японія вже в 1962 р. ухвалила «Закон про науково-технічну кооперацію в добувній і оброблювальній промисловості», що забезпечує оптимальні форми використання науково-технологічного потенціалу, в той час як США розпочали законодавчо оформлювати кооперації в науково-технологічній сфері лише в кінці 1970-х – початку 1980-х рр., причому в значній мірі під тиском конкуренції з боку Японії, яка до цього часу встигла зміцнити свою економіку на основі застосування новітньої технологічної бази і витіснити США з низки важливих

сегментів світового ринку наукомісткої продукції (Anishchik, Rusietskii, & Tolochko, 2005) [16, с. 11].

Остаточним узяттям курсу на інновації в Японії стало ухвалення в 1995 р. «Основного закону про науку і технології». Відповідно до цього закону державу було визнано «відповідальною за розробку і проведення комплексної політики, спрямованої на розвиток сфери НДДКР». Уряд був зобов'язаний вживи відповідних законодавчих та фіскальних заходів. Закон зобов'язував уряд здійснювати розробку «Базових планів із науки і технологій», які приймали на 5 років (Udaltsova, Kozhanov, & Gorbulina, 2015) [20].

Високий рівень конкуренції багато в чому сприяв появі саме в США технопарків, бізнес-інкубаторів, венчурних фондів, а також спеціальних економічних зон інноваційного типу. Законодавчо цю політику підтримують, так званим «Законом Шермана» (Sherman Act), прийнятим у 1890 р. (Rykhtik, & Korsunskaiia, 2012) [21]. Це – законодавчий акт про захист торгівлі і комерційної діяльності від незаконних обмежень і монополій (Fridmen, 1992) [22]. Прийнятий 51 конгресом США у 1890 р. на пропозицію сенатора Дж. Шермана цей закон формально був спрямований проти великих монополій і корпорацій. У подальшому дещо в чому закон був виправлений і доповнений, зокрема «Антитрестівським законом Клейтона» (1914) (Shemshuchenko, 1998) [23].

Основні нормативні акти, що регулюють інноваційну діяльність у США, – це прийняті в 1980 р. Закон «Про університети та процедури патентування для малого бізнесу» (University and Small Business Patent Procedures Act) або так званий Закон «Бея-Доула» (The Bayh–Dole Act), а також Закон «Про технологічні інновації» (Technology Innovation Act) або так званий Закон «Стівенсона–Уайдлера» (The Stevenson–Wylder Act). Суть обох законів – створити можливість для використання приватним сектором результатів наукових досліджень, здійснюваних за фінансової участі держави.

Закон «Бея – Доула», прийнятий у США в 1980 р., став революційним в американській індустрії високих технологій. Він змусив університети патентувати результати своїх досліджень, а також займатися їх комерціалізацією.

Після прийняття акта Бея–Доула в США дійсно активізувалася інноваційна діяльність. Застій 1960–1970-х рр. змінився швидким зростанням кількості патентів, які видавали щороку: за 20 років їх кількість збільшилася у понад два рази. Однак акт Бея–Доула – це лише частина широкомасштабної патентної реформи початку 1980-х рр., спрямованої на захист прав винахідників. Компонентами цієї реформи стали: подовження терміну патенту, створення спеціальних судів, розширення тлумачення патентування технологій. Та й сам акт Бея–Доула не тільки дозволив передавати створену на федеральні гроші інтелектуальну власність університетам, а й дозволив ексклюзивне ліцензування винаходів, що є ключова умова їх комерціалізації. Даний комплексний підхід дав позитивні результати (Guriiiev, 2010) [24, с. 98–99].

У Законі «Стівенсона–Уайдлера» 1980 р. прописано порядок технологічних інвестицій. Він вимагає від державних науково-технічних підрозділів і лабораторій наявності чіткої регламентованих процедур із передачі технологій промисловим компаніям, освітнім установам і місцевим органам влади. Цей закон передбачає закріплення прав на продукти і технології, створені за фінансової підтримки з боку держави, за національними лабораторіями і їх персоналом. Важливо, що закон не забороняє залучати в цьому випадку фінансування – безпосередньо передбачене право деяким державним органам надавати гранти для підтримки інноваційних проектів (за умови, що розмір такого гранта не буде перевищувати 75 % від вартості проекту). Відповідно до зазначеного закону федеральним агентствам також надано право співробітничати з промисловістю, університетами, некомерційними організаціями (Kaliatin, Naumov, & Nikiforova, 2011) [25]. Закон «Про розвиток інноваційної діяльності в

малому бізнесі» (The Small Business Innovation Development Act) 1982 р. поширив на малі інноваційні підприємства реалізацію федеральних замовлень на виконання НДДКР. Він відрегулював допомогу приватним фірмам у комерціалізації науково-технічних досягнень за результатами науково-прикладних досліджень, виконаних за федеральними замовленнями, а також допомогу в генеруванні й поширенні технологічних інновацій і залученні здібних людей до генерування таких інновацій. Було створений реєстр інноваційних малих підприємств, що успішно беруть участь у реалізації НДДКР (Vilienskii, 2013) [26].

Однак сьогодні інноваційна система США зазнає серйозних змін. У 1970-х рр. близько 80 % інновацій самостійно розробляли великі компанії, але за два останні десятиліття рівень державного втручання в економічні процеси в області науки істотно виріс. У даний час приблизно дві третини американських інновацій створюють за допомогою партнерства держави і бізнесу, включаючи дослідні університети й державні лабораторії. Це пов'язано, по-перше, зі зростанням конкуренції в інноваційній сфері за скорочення термінів життя технологій, а, по-друге, у високим рівнем складності інновацій, через що їх створення лежить за межами можливостей НДДКР навіть великих компаній.

У Франції було прийнято «Закон щодо інновацій і досліджень» (1999), який передбачає здійснення заходів зі сприяння поліпшення відносин між науково-технологічними дослідженнями та бізнес-сектором за рахунок надання правової допомоги зі створення підприємств. Закон загалом передбачає чотири групи заходів: мобільність людських ресурсів між науково-дослідним сектором і діловими колами, співпраця між державними дослідними центрами і підприємствами, створення фінансової структури для інноваційних підприємств і правова допомога для інноваційних підприємств. Продовженням інноваційного розвитку Франції став прийнятий «Закон із наукових досліджень» (2006). Він передбачає такі заходи, як створення Вищої ради з науки і технологій і посилення повноважень існуючого Національного агентства із досліджень, яке стало державною установою. Закон також надає нові правові інструменти для заохочення співробітництва між науково-дослідними установами і ВНЗ. Документ також вирішує питання про технологічну підтримку інноваційної діяльності, яка повинна підвищити конкурентоспроможність підприємств (Malytskyi, Voito, & Herasymchuk, 2011) [27, с. 310–311].

В Україні основний документ, що регулює питання інвестиційної діяльності, – Закон «Про інноваційну діяльність», прийнятий у 2002 р. Відповідно до статті з цього закону головною засадою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва й реалізації нових типів конкурентоздатної продукції [28].

Сьогодні ж відповідальним за реалізацію інноваційної політики в Україні є Міністерство освіти і науки України. Дані функції зазвичай переходили від одного суб'єкта до іншого у зв'язку з постійною реорганізацією органів державної влади, які відповідали за реалізацію інноваційної політики в державі (табл. 3). Саме це і стало одним із основних чинників стримування потенціалу економіки України на шляху її інноваційного розвитку. Інший важливий нормативно-правовий документ в Україні, що регулює відносини у сфері інноваційної діяльності, – Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (2011). Мета його реалізації – забезпечення інноваційної моделі розвитку економіки шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках науково-технічного оновлення виробництва, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках [32].

Таблиця 3
Хронологія реорганізації державного органу управління науковою й інноваційною сферами*

Період, рр.	Назва державного органу
1991–1992	Комітет із науково-технічному прогресу при Кабінеті Міністрів України
1992–1995	Державний комітет України із питань науки і технології
1995–1996	Державний комітет України із питань науки, техніки і промислової політики
1996–1998	Міністерство України у справах науки і технологій
1998–2005	Міністерство освіти і науки України
2005–2011	Державне агентство України з інвестицій та інновацій
2011–2013	Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
2013–теперішній час	Міністерство освіти і науки України

*Розробив автор, базуючись на (Haiduk, 2012) [29–31].

Програмно-цільові методи, засновані на використанні цільових програм, є досить ефективний інструмент реалізації інвестиційних механізмів регулювання інноваційної діяльності. Держава фінансує конкретні інноваційні програми і проекти. У цих програмах і проектах беруть активну участь приватні науково-дослідні установи та промислові компанії, які вносять значну частку своїх коштів в їх здійснення.

В американській державній політиці розрізняють заходи, спрямовані на великий і малий бізнес. Малий інноваційний бізнес розглядають як один із найважливіших двигунів інноваційного прогресу. Сьогодні в США функціонують три державні програми, спрямовані на фінансування малих інноваційних підприємств:

- 1) програма підтримки інноваційних досліджень малого бізнесу (The Small Business Innovation Research Program – SBIR);
- 2) програма з поширення технологій малого бізнесу (The Small Business Technology Transfer Program – STTR);
- 3) програма зі створення інвестиційних компаній для малого бізнесу (The Small Business Investment Company – SBIC).

Дані програми координує Адміністрація малого бізнесу США (Small Business Administration – SBA). Їх фінансування частково відбувається за рахунок федерального бюджету на науково-дослідну діяльність.

Однак основне джерело фінансування інноваційної діяльності в США, яке зумовило економічне зростання країни у ХХ ст., – це венчурний капітал. Усвідомлюючи його значення для розвитку національної інноваційної системи, уряд США вживає заходів, що стимулюють діяльність венчурних фондів. Серед таких заходів основний – це реалізація програми SBIC.

Програми SBIR і STTR забезпечують розвиток стратегічно важливих напрямів інноваційної діяльності на державному рівні. Так, за програмою SBIR із загальним річним бюджетом понад 1 млрд доларів щороку реалізують близько 1000 інноваційних технологічних проектів. У межах програми SBIR уряд США надає державне фінансування молодим компаніям у тому випадку, якщо підприємець зміг залучити кошти приватних інвесторів у співвідношенні 2: 1 або 3: 1 (тобто дві або три частини капіталу повинні бути з приватних джерел) (Trietkova, & Sharkova, 2011) [33].

Європейський Союз – один зі світових лідерів у галузі досліджень і інновацій, на його частку припадає 24 % світового обсягу фінансування на дослідження, 32 % публікацій із високим імпаکت-фактором і 32 % патентних заявок, у той час як на його території проживає лише 7 % світового населення.

Інноваційна політика в ЄС, як і будь-яка інша політика в межах інтеграційного угруповання, має системний характер. Уже в кінці 80-х рр. ХХ ст. країни Західної Європи стали замислюватися над створенням сприятливого клімату для формування інноваційної економіки за рахунок уведення в практику «рамкових програм» із чіткими термінами реалізації (табл. 4) [34].

Таблиця 4

Рамкові програми ЄС*		
Рамкова програма	Термін реалізації	Бюджет (млрд євро)
Перша	1984–1987	3,75
Друга	1987–1991	5,396
Третя	1991–1994	6,6
Четверта	1994–1998	13,215
П'ята	1998–2002	14,96
Шоста	2002–2006	17,883
Сьома	2007–2013	54,582
Восьма	2014–2020	80

*Розробив автор.

Сучасна стратегія розвитку ЄС «Європа 2020» передбачає п'ять основних пріоритетних завдань: підвищення рівня зайнятості населення, упровадження інновацій, поліпшення якості освіти, соціальна інтеграція і вирішення проблем, пов'язаних зі зміною клімату і браком енергетичних та інших ресурсів.

У ЄС для виконання поставлених завдань із 1 січня 2014 р. розпочато реалізацію нової рамкової програми «Горизонт 2020» – найбільшої у її історії науково-дослідної та інноваційної програми із бюджетом майже 80 млрд євро, розрахованим на сім років (із 2014 по 2020 р.). Дана програма спрямована на розвиток інновацій через спільну діяльність дослідників, новаторів і промислових об'єктів в ЄС, так і за його межами. Вона прийшла на зміну сьомій рамковій програмі ЄС із досліджень і технологічного розвитку (7РП), що діяла з 2007 по 2013 рр.

Програма «Горизонт 2020» покликана сприяти збільшенню кількості сучасних технологій, відкриттів і перспективних розробок шляхом просування ідей із наукових лабораторій на ринок.

Вона заснована на трьох ключових пріоритетах, які відповідають пріоритетам, визначеним у програмі «Європа 2020» та інноваційним союзом, – передовій науці (Excellent Science), індустріальному лідерству (Industrial Leadership) і соціальних викликах (Societal Challenges). Програма передбачає підтримку широкого спектра діяльності: від наукових досліджень до демонстраційних проектів та інновацій, готових до виходу на ринок.

Розвиток сучасної науки – основа економічного процвітання і благополуччя. «Горизонт 2020» стимулює проведення наукових досліджень найвищого рівня, залучення кращих науковців і створення для вчених як в Європі, так і за її межами сприятливого середовища для зміцнення співпраці та обміну ідеями. Програма покликана сприяти підвищенню конкурентоспроможності інноваційних підприємств, створенню нових робочих місць і підвищенню якості життя та добробуту. Розділ «Передова наука» включає чотири схеми фінансування: Європейська дослідна рада (European Research Council – ERC), Програма ім. Марії Склодовської-Кюрі (Marie Skłodowska-Curie Actions – MSCAs), Майбутні і нові технології (Future and emerging technologies – FETs) і Дослідна інфраструктура (Horizont 2020, n.d.) [35].

«Горизонт 2020» об'єднує фінансування досліджень та інновацій, здійснюване на рівні ЄС, пропонує єдиний набір спрощених правил і радикально мінімізує бюрократичні процедури. Під час розробки програми основним завданням

було зробити її більш узгодженою та простою, щоб максимально полегшити участь у ній, особливо для університетів, науково-дослідних організацій, малих і середніх підприємств як із європейських, так і неєвропейських країн.

ЄС ставить собі за мету продовжити міжнародну взаємодію у сфері науки та інновацій. Подібна співпраця є не тільки джерело нових ідей, а й забезпечує європейським дослідникам і суб'єктам інноваційної діяльності можливість кооперації з провідними науковцями в усьому світі.

Даний принцип міжнародної діяльності був формалізований Європейською Комісією в комюніке «Зміцнення і визначення пріоритетів міжнародного співробітництва ЄС у сфері досліджень та інновацій: стратегічний підхід» (*Enhancing and Focusing EU International Cooperation in Research and Innovation: a Strategic Approach*), прийнятому у вересні 2012 р. [36].

Нова стратегія спрямована на галузі наукових досліджень та інновацій, які слугують загальним інтересам і приносять взаємну вигоду для досягнення ширших політичних цілей (наприклад, екологізація економіки) і вирішення проблем, що стоять перед суспільством (таких як охорона здоров'я, старіння населення, зміни клімату та ін.). Слід зазначити, що з подібними проблемами стикаються багато країн світу, і це обумовлює взаємну зацікавленість у тісній співпраці у сфері науки й інновацій.

20 березня 2015 р. міністр освіти і науки України Сергій Квіт і комісар із досліджень, науки та інновацій ЄС Карлос Моєдас (*Carlos Moedas*) підписали Угоду між Україною і ЄС про участь України у рамковій програмі ЄС із наукових досліджень й інновацій «Горизонт 2020» [37].

У ході розвитку програмно-цільових методів було сформовано кілька варіантів їх реалізації: субсидії, системи інституційних і кооперативних впроваджувальних програм.

Система субсидій стала першим кроком на шляху розвитку програмно-цільових методів. У її межах державні відомства, фірми та інші організації, зацікавлені в проведенні певних видів НДДКР, виділяють субсидії під цільові інноваційні програми, для чого створюють спеціальні інноваційні фонди. Система субсидій почала розвиватися в США та інших індустріально розвинених країнах у 1950–1960 рр. Таким чином, програми і проекти виконують функції об'єктів фінансування.

Розрізняють дослідні, допоміжні й впроваджувальні субсидії. Дослідні субсидії зазвичай виділяють безпосередньо для проведення фундаментальних досліджень. Допоміжні – для прискорення фундаментальних досліджень і підвищення їх ефективності. Їх призначають для придбання наукового обладнання, а також підвищення кваліфікації фахівців, які виконують дослідження. Упроваджувальні субсидії виділяють для промислового освоєння й комерційної реалізації практично важливих результатів, одержаних у ході виконання фундаментальних досліджень. Їх призначають для розробки перспективних технічних нововведень, формування матеріально-технічних умов практичного освоєння і створення малих інноваційних фірм, що забезпечують промислове виробництво і комерційну реалізацію нової продукції.

У США широко відомі такі фонди, як Національний науковий фонд (*National Science Foundation, NSF*) і Національний інститут здоров'я (*National Institutes of Health, NIH*). Вони використовують затверджені Конгресом США кошти переважно на надання субсидій (за індивідуальними дослідними проектами) їх безпосереднім виконавцям – науковцям, інженерам, винахідникам, а не установам, у яких вони працюють. Основні правила формування обсягу витрат на субсидії у США визначає і регулює Адміністративно-бюджетне управління (*Office of Management and Budget*) при Президентові, яке, виходячи з базового рівня бюджетних показників, готує для щорічного бюджетного послання Конгресу прогнози надходжень, витрат і дефіциту (профіциту). Субсидії мають багатоцільовий характер. Їх використовують на

придбання наукового устаткування й експериментальних установок, підготовку кадрів у нових галузях науки та техніки, підвищення кваліфікації фахівців, для фінансування спільних міжнародних програм [38].

Ефективнішою порівняно з системою субсидій є система інституційних програм, яка почала поширюватися в США і в інших індустріально розвинених країнах з 1970-х рр.

Якщо в системі субсидій інноваційні програми – об'єкт фінансування, то в системі інституційних програм вони перетворюються на суб'єкти фінансування, тобто самі стають власниками і розпорядниками фінансових коштів і виконують функції інстанцій, що фінансують. Це надає їм своєрідної інституційної структури. До кожної такої програми ставлять не суворо визначені цілі, а лише їх загальні напрямки НДДКР. Для розпорядження фондом кожною програмою і розробки визначеного напрямку створюють організаційний комітет, вчену і консультативно-експертну ради. Ці структури здійснюють збір наукових ідей, у ході аналізу яких формують цільові проекти, тісно взаємопов'язані в межах програмного напрямку. Кожен такий проект забезпечують необхідними для його реалізації фінансовими засобами, тобто він стає інстанцією, що фінансує.

Характерний приклад реалізації системи інституційних програм – створення у США в 1972 р. науково-дослідного інституту електроенергетики (*The Electric Power Research Institute, EPRI*), який досліджує шляхи підвищення потужностей виробництва і сприяє реалізації розподілу енергії та підвищенню надійності енергоефективності пристроїв. Бюджет (науковий фонд) EPRI формується за рахунок відрахувань з обсягу реалізованої промисловими компаніями електроенергії [39].

До інституціональних відносять програми, виконувані дрібними інноваційними фірмами, що займаються дослідженнями і розробками в нових технологічних галузях. Вони одержали значне поширення в кінці 1970-х – на початку 1980-х рр. і відіграють важливу роль у практичній реалізації досягнень фундаментальної науки (наприклад, біоінженерні фірми «Genentech», «Biogen», «Situs» та ін.). У формуванні бюджету дослідних програм такі фірми використовують ризиковий капітал, позички великих корпорацій і замовлення на НДДКР, доходи від продажу ліцензій, випуск акцій і інші економічні механізми.

Із початку 1980-х рр. усе активніше функціонує система кооперативних впроваджувальних програм, сформована на основі партнерства. Дані програми створюють корпорації для вирішення великих і важливих науково-виробничих проблем, що виникають, як правило, на стику різних науково-технічних напрямків, коли потрібна взаємодія різних промислових галузей. У цьому партнерстві функції головного партнера виконують спеціально створені малі організаційно-управлінські фірми, які функціонують за рахунок коштів фондів, сформованих із пайових внесків компаній-партнерів.

Кооперативні впроваджувальні програми, як і інституційні, мають спеціальний грошовий фонд і організаційно-управлінський апарат. Водночас вони отримують у своє розпорядження не тільки фінансові, а й виробничі кошти, а також ширші повноваження із керування науково-виробничим процесом. Корпорації, формуючи кооперативні впроваджувальні програми, отримують, як правило, істотні переваги: можливість реалізації таких цілей, яких не можна досягти поодино; значне скорочення витрат на відповідне перетворення виробництва; істотну економію за рахунок пільг; можливість мати високі й стабільні доходи від операцій, що відрізняються високим ступенем ризику. Зазвичай у межах кожного партнерства формується невелика кількість тісно взаємопов'язаних програм, в них виділяють вузлові точки, у яких поєднуються зусилля всіх членів партнерства (*Anishchik, Rusietskii, & Tolochko, 2005*) [16, с. 12–15]. Типовий приклад такого партнерства – «Semiconductor Research Corporation» (SRC). Це – мала організаційно-управлінська фірма, створена в США в 1982 р. з ініціативи найбільших американських корпорацій мікроелектронної промисловості [40].

Крім вищезазначених методів, на основі інтеграції результатів досліджень (Krasnokutska, 2003; Ilienikova, Gokhberg, & Yagudin, 2007) [41, с. 147; 42, с. 7], за способом впливу виокремлюють такі методи реалізації державної інноваційної політики:

- 1) створення інституційних і законодавчих умов для впровадження інновацій. Масштаби впровадження прогресивних технологій і виробництв наукомістких видів продукції передусім визначає наявність соціальних інститутів (структур), що забезпечують розвиток нових прогресивних форм інноваційної діяльності та бізнесу в цій галузі економіки. У законодавчому плані передбачено заходи із розробки правових актів (законів, наказів, постанов), зосереджених, насамперед, на захисті інтелектуальної власності в інноваційній сфері;
- 2) державне фінансування наукової сфери, державна підтримка і стимулювання інвесторів, що вкладають власні фінансові ресурси у високотехнологічне наукомістке виробництво, а також організації різних форм власності (у період освоєння інновацій) за рахунок упровадження податкових пільг, державних гарантій і кредитів;
- 3) удосконалення податкової системи з метою створити сприятливі умови для ведення інноваційної діяльності всіма суб'єктами незалежно від форм власності й видів фінансування, а саме: уточнення бази оподаткування,

розробка механізмів стягнення податків, зміна амортизаційної політики для забезпечення можливості суб'єктам господарювання збільшувати амортизаційні фонди як джерело інвестицій в інновації;

- 4) зовнішньоекономічна підтримка, яка передбачає створення умов для здійснення міжорганізаційної кооперації з іноземними партнерами із випуску вітчизняної продукції та її подальшої реалізації на зовнішньому ринку, забезпечення реклами вітчизняних інновацій за кордоном, удосконалення виставково-ярмаркових заходів, входження в міжнародні інформаційні системи для обміну інформацією з питань інноваційних проектів;
- 5) розвиток інноваційної інфраструктури за рахунок забезпечення квот у іноземних кредитних лініях, а також розвиток інноваційного лізингу як методу довгострокового фінансування інновацій у виробництві;
- 6) виділення прямих державних інвестицій для реалізації інноваційних програм і проектів, що мають загальнонаціональний характер і які непривабливі для приватних інвесторів.

На основі одержаних результатів наукового дослідження виділимо основні напрями інноваційної політики для України в умовах сьогодення (табл. 5).

Таблиця 5

Основні напрями державної інноваційної політики для України*

Довгострокові	Середньострокові	Короткострокові
Орієнтація на шлях інноваційного розвитку економіки України як основи добробуту держави	Належне формування законодавчої бази для максимізації вигоди України від результатів у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності	Фінансове сприяння проведенню сприятливої грошово-кредитної та фіскальної політики у сфері інноваційної діяльності
Створення належних умов розвитку науково-технічного та інноваційного потенціалу країни	Використання ринкових важелів у підтримці інноваційного складника економіки України, насамперед у науково-технічній сфері	Інформаційний супровід суб'єктів інноваційної діяльності
Забезпечення взаємодії наукового, освітнього, виробничого, фінансового секторів економіки України	Забезпечення розвитку ринкової інфраструктури, елементами якої є організаційно-технічна, фінансово-кредитна та науково-дослідна інфраструктури ринку	Кадрове забезпечення у сфері інноваційної діяльності, забезпечення розбудови інститутів трансферу технологій, мережевих структур і створення сприятливих умов для їх діяльності
Упровадження заходів для підтримки міжнародної співпраці в науково-технічній сфері, трансфері технологій, просування української продукції на зовнішні ринки збуту	Аналіз світових тенденцій у галузі інновацій і вибір пріоритетних сфер інвестування для максимізації вигоди від вкладених коштів	Постійна кооперація між міжнародними організаціями з питань впровадження і розвитку інновацій і вітчизняними суб'єктами господарювання

*Автор розробив, базуючись на (Maïorova, 2009; Melnyk, Vasina, Zheliuk, & Popovych, 2011) [28; 43, с.61; 44, с. 170].

Отже, соціально-економічний розвиток держави значною мірою залежить від її інноваційної політики, яка має об'єднати за синергетичними принципами комплекс механізмів стимулювання генезису інноваційних процесів, формування інституцій, інфраструктури та залучення відповідних ресурсів для підтримки інноваційних процесів на загальнодержавному, галузевому й регіональному рівнях, а також на рівні підприємства.

Висновки

На основі аналізу результатів дослідження було з'ясовано, що державна інноваційна політика являє собою сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених форм, механізмів, інструментів, технологій впливу держави на процеси формування, розвитку та реалізації науково-технічного, технологічного й інноваційного потенціалу країни, заснованого на перспективних світових тенденціях науково-технологічного розвитку. Реалізація державної інноваційної політики підпорядкована стратегії інноваційного розвитку, головною функцією якої – визначення основних довготривалих напрямків

наукових розробок, упровадження нововведень, забезпечення ресурсами для досягнення поставлених цілей.

Держава, реалізуючи інноваційну політику перш за все в галузі регулювання НДДКР, застосовує два основні типи методів і адміністративні; програмно-цільові. У ході розвитку програмно-цільових методів було сформовано кілька варіантів їх реалізації: за допомогою системи субсидій, інституційних і кооперативних впроваджувальних програм.

Наукова новизна дослідження полягає у визначенні методології державної інноваційної політики, яка охоплює інтегровану систему методів, способів, засобів її реалізації, із урахуванням пріоритетів сучасного інноваційного розвитку індустріально розвинених країн. Практичне значення дослідження – використання особливостей теоретико-методологічних основ державної інноваційної політики для вибору таких напрямів і методів реалізації інноваційної політики, які найбільш прийнятні для України в сучасних економічних умовах. Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на оцінку та з'ясування тенденцій сучасного стану інноваційного розвитку України.

Бібліографічні посилання

- Cowan, R. Innovation Policy in a Knowledge-Based Economy [Текст] / R. Cowan, G. Van de Paal // Brussels-Luxembourg: ECSC-EC-EAEC. – 2000. – Р. 9.
- Nelson, R. R. Industrial Innovation Policy: Lessons from American History [Текст] / R. R. Nelson, R. N. Langlois // Science. – 1983. – № 239. – Р. 811–818.
- Гончеренко, Л.П. Інноваційна політика [Текст] / Л. П. Гончеренко, Ю. А. Арутюнов. – М.: КНОРУС, 2011. – 352 с.
- Захарченко, В. І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки [Текст] / В. І. Захарченко, Н. М. Корсікова, М. М. Меркулов. – К.: Центр учбов. л-ри, 2012. – 448 с.
- Макаренко, І. П. Проблеми становлення інноваційної політики в Україні [Текст] / І. П. Макаренко, О. М. Трофимчук, В. П. Кузьменко. – К.: Поліграф Консалтинг, 2004. – 124 с.
- Атаманова, Ю. Є. Державна інноваційна політика: проблеми правового визначення та законодавчого закріплення [Текст] / Ю. Є. Атаманова // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2007. – № 6. – С. 56.
- Інноваційна Україна 2020 : нац. доп. [Текст] / В. М. Геєць [та ін.]. – К.: НАН України, 2015. – 336 с.
- Белов, В. Н. К вопросу о российской инновационной политике. Зарубежный опыт [Текст] / В. Н. Белов // Инновационная политика и инновационный бизнес в России: Аналитический вестник. – 2001. – № 5. – С. 16-27.
- Постанова КМУ «Про Державний фонд фундаментальних досліджень» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1717-2001-%D0%BF>. – Загл. з екрана.
- Постанова КМУ «Питання Державної інноваційної фінансово-кредитної установи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/979-2000-%D0%BF> – Загл. з екрана.
- Еремкин, В. А. Инструменты инновационной политики: теория и практика [Текст] / В. А. Еремкин, Т. А. Сутырина. – М.: РАНХиГС, 2012. – 34 с.
- Андрušків, Б. М. Інноваційна політика [Текст] / Б. М. Андрušків, Ф. В. Бортняк, Ю. Я. Вовк. – Тернопіль: Терно-Граф, 2012. – 484 с.
- Ілляшенко, С. М. Управління інноваційною діяльністю [Текст] / С. М. Ілляшенко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2015. – 858 с.
- Нагорняк Г. Роль державної інноваційної політики у забезпеченні розвитку економіки України [Текст] / Г. Нагорняк, Ю. Вовк // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2012. — Вип. 1 (6). — С. 202–209.
- Куценко, Т. М. Теоретичні основи формування стратегії інноваційного розвитку в контексті інтенсифікації інноваційних процесів [Текст] / Т. М. Куценко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – №4. – С. 308–317.
- Анищик, В. М. Инновационная деятельность и научно-технологическое развитие [Текст] / В. М. Анищик, А. В. Русецкий, Н.К. Толочко. – Мн.: БГУ, 2005. – 151 с.
- Факты о Германии: Сильный научный регион [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <https://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/ru/kategoriya/obrazovanie-znanie/silnyy-nauchnyy-region>. – Загл. з екрана.
- Инновация и реформы содействуют восстановлению мировой экономики [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://russian.cri.cn/3069/2016/09/05/15589108.htm>. – Загл. з екрана.
- Государственное регулирование развития предпринимательства: опыт, проблемы, инновации [Текст] / А. Я. Быстряков, Е. В. Пономаренко, О. Б. Дигилина, О. И. Столярова. – М.: Проспект, 2015. – 144 с.
- Удальцова, Н. Л. Инновационный успех Японии: миф или реальность? [Электронный ресурс] / Н. Л. Удальцова, Е. Н. Кожанов, Д. В. Горбулина // Вопросы инновационной экономики. – 2015. – Режим доступа: <https://bgscience.ru/lib/10078/>. – Загл. з екрана.
- Рыхтик, М. И. Национальная инновационная система США: история формирования, политическая практика, стратегии развития [Текст] / М. И. Рыхтик, Е. В. Корсунская // Вестн. Нижегород. ун-та им. Н. И. Лобачевского. – 2012. – №6. – С. 263–268.
- Фридмэн, Л. Антитрестовский закон Шермана, 1890 г. [Электронный ресурс] / Л. Фридмэн // ТОГУ. – 1992. – Режим доступа: http://pnu.edu.ru/faculties/full_time/uf/iogip/study/studentsbooks/histsources2/lpgzio23/. – Загл. з екрана.
- Шемшученко, Ю. С. Юридична енциклопедія. [Електронний ресурс] / Ю. С. Шемшученко // Укр. енцикл. – 1998. – Режим доступу: http://leksika.com.ua/12780212/legal/zakon_shermana_1890. – Загл. з екрана.
- Гуриев, С. М. Мифы экономики. Заблуждения и стереотипы, которые распространяют СМИ и политики [Текст] / С. М. Гуриев. – М.: Юнайтед Прес, 2010. – 295 с.
- Калятин, В. О. Опыт Европы, США и Индии в сфере государственной поддержки инноваций [Электронный ресурс] / В. О. Калятин, В. Б. Наумов, Т. С. Никифорова // Рос. Юрид. Журн. – 2011. – Режим доступа: <http://www.russianlaw.net/files/law/doc/a59.pdf>. – Загл. з екрана.
- Виленский, А. В. Стимулирование развития малого предпринимательства США [Текст] / А. В. Виленский // Economics: Yesterday, Today and Tomorrow. – 2013. – № 1. – С. 8-9, 13.
- Інноваційна політика та законодавство в Європейському Союзі та Україні: формування, досвід, напрямки наближення [Текст] / Б. Малицький [та ін.]. – К.: Фенікс, 2011. – 384 с.
- Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>. – Загл. з екрана.
- Гайдук, Л. А. Державне регулювання інноваційної активності суб'єктів господарювання [Текст] / Л. А. Гайдук. // Наукові праці НДФІ. – 2012. – №1. – С. 22.
- Указ Президента України «Питання Міністерства освіти і науки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/240/2013>. – Загл. з екрана.
- Указ Президента України «Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/410/2011>. – Загл. з екрана.
- Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>. – Загл. з екрана.

33. Третьякова, Е. В. Финансовая инфраструктура поддержки инновационного предпринимательства [Текст] / Е. В. Третьякова, А. В. Шаркова // Государственный университет Минфина России. – 2011. – №3. – С. 114–115.
34. Седьмая Рамочная Программа ЕС [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.bio-economy.ru/ramochnaya_programma_es/7_ramochnaya_programma_es/. – Загл. с экрана.
35. Горизонт 2020. Рамочная программа ЕС по исследованиям и инновациям. Практическое руководство для исследователей из России. 2014–2020. [Электронный ресурс] // Представительство Европейского Союза в Российской Федерации – Режим доступа: http://www.bio-economy.ru/upload/Library/H2020_book_RUS.pdf. – Загл. с экрана.
36. International Strategy [Electronic resource]. – Access mode: <http://ec.europa.eu/research/iscp/index.cfm?pg=strategy>. – Title from the screen.
37. Україна – асоційований учасник програми ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/using-novini/novini/2015/03/20/ukrayina-%E2%80%93-asocizovanij-uchasnik-programi-es-z-doslidzhen-ta-innovacij-%C2%ABgorizont-2020-%C2%BB/>. – Загл. с экрана.
38. Інноваційна політика зарубіжних країн: концепції, стратегії, пріоритети [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48725>. – Загл. з екрана.
39. Родом из прошлого столетия: топ-20 величайших инженерных достижений XX века [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://hi-tech.ua/article/rodom-iz-proshlogo-stoletiya-top-20-velichayshih-inzheneryih-dostizheniy-hh-veka/>. – Загл. з екрана.
40. SRC Milestones [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.src.org/src/story/timeline/1982/>. – Title from the screen.
41. Краснокутська, Н. В. Інноваційний менеджмент [Текст] / Н. В. Краснокутська. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.
42. Ильенкова, С. Д. Инновационный менеджмент [Текст] / С. Д. Ильенкова, Л. М. Гохберг, С. Ю. Ягудин. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 335 с.
43. Майорова, Т. В. Інвестиційна діяльність [Текст] / Т. В. Майорова. – К.: ЦУЛ, 2009. – 472 с.
44. Національна економіка [Текст] / А.Ф.Мельник, А.Ю. Васіна, Т.Л. Желюк, Т.М. Попович. – К.: Знання, 2011. – 463 с.
- innovatsionnyi biznes v Rossii: Analiticheskii vestnik [Innovation policy and innovation business in Russia: Analytical bulletin], 5, 16 (in Russian).
- Bystriakov A.Ya., Ponomarenko, Ye.V., Digilina, O.B., & Stolarova, O.I. (2015). Gosudarstvennoie regulirovaniie razvitiia priedprinimatielstva: opyt, problemi, innovatsii [State regulation of development of business: experience, problems, innovations]. Prospekt, Moscow (in Russian).
- Cowan, R., & van de Pal, G. (2000). Innovation Policy in a Knowledge-Based Economy. Brussels-Luxembourg: ECSC-EC-EAEC, 9.
- Fakty o Germanii: Silnyi nauchnyi riigion [Facts about Germany: Strong research area]. (n.d.). tatsachen-ueber-deutschland.de. Retired from: <https://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/ru/kategoriya/obrazovanie-znanie/silnyy-nauchnyy-region> (in Russian).
- Fridmen, L. (1992). Antitriestovskii zakon Shiermana, 1890 g. [Sherman Antitrust Act, 1890]. TOGU – TOGU. Retired from: http://pnu.edu.ru/ru/faculties/full_time/uf/iogip/study/studentsbooks/histsources2/ipgzio23/ (in Ukrainian).
- Goncharenko, L.P., Arutiunov Yu.A. (2011). Innovatsionnaia politika [Innovation policy]. KNORUS, Moscow (in Russian).
- Guriiiev, S.M. (2010). Mify ekonomiki. Zabluzhdeniia i stierieiotipy, kotoryie rasprostraniiaui SMI i politiki [Myths of the economy. Misconceptions and stereotypes that distribute media and politicians]. Yunaitied, Press Moscow (in Russian).
- Haiduk, L.A. (2012). Derzhavne rehuliuвання innovatsiinoi aktyvnosti subiektiv hospodariuvannya [State regulation of innovation activity of business entities]. Naukovi pratsi NDFI [Research papers of NDFI], 1, 22 (in Ukrainian).
- Heiets, V.M., Danylenko, E.M., Libanova, E.M. and others (2015). Innovatsiina Ukraina 2020: natsionalna dopovid [Innovative Ukraine 2020: national report]. NAN Ukrainy, Kyiv (in Ukrainian).
- Horizont 2020. Ramochnaia programma YeS po issliedovaniiam i innovatsiiam. Praktichieskoie rukovodstvo dlia issliedovateliei iz Rossii. 2014 – 2020 [Horizon 2020. Framework programme for research and innovation. A practical guide for researchers from Russia. 2014 – 2020]. (n.d.). Retrieved from http://www.bio-economy.ru/upload/Library/H2020_book_RUS.pdf (in Russian).
- Ilienkov, S.D., Gokhberg, L.M., & Yagudin, S. Yu. (2007). Innovatsionnyi mieniedzhmient [Innovation management]. UNITY-DANA, Moscow (in Russian).
- Illiashenko, S.M. (2015). Upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu [Innovation management]. VTD Universytetska knyha, Sumy (in Ukrainian).
- Innovatsiia i rieformy sodiestvuiut vosstanovlieniui mirovoi ekonomiki [Innovation and reform promote global economic recovery]. (n.d.). russian.cri.cn. Retrieved from <http://russian.cri.cn/3069/2016/09/05/15589108.htm> (in Russian).
- Innovatsiina polityka zarubizhnykh krain: kontseptsii, stratehii, priorytety [Innovation policy of foreign countries: concepts, strategies, priorities]. (n.d.). kno.rada.gov.ua. Retrieved from <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48725> (in Ukrainian).
- International Strategy (n.d.). ec.europa.eu. Retired from: <http://ec.europa.eu/research/iscp/index.cfm?pg=strategy>.

- Kaliatin, V.O., Naumov, V.B., & Nikiforova, T.S. (2011). Opyt Yevropy, SShA i Indii v sfere gosudarstvennoi poddierzhki innovatsii. Rossiiskii Yuridicheskii Zhurnal [Russian Legal Journal]. Retrieved from <http://www.russia.nlaw.net/files/law/doc/a59.pdf> (in Russian).
- Krasnokutska, N. V. (2003). *Innovatsiinyi menedzhment* [Innovation management]. KNEU, Kyiv (in Ukrainian).
- Kutsenko, T.M. (2012). Teoretychni osnovy formuvannya stratehii innovatsiinoho rozvytku v konteksti intensyfikatsii innovatsiinykh protsesiv [Theoretical Foundations of innovative development strategies in the context of the intensification of innovative processes]. *Naukovyi zhurnal SumDU «Marketing i menedzhment innovatsii»* [The SumDU scientific magazine «Marketing and Management of Innovations»], 4, 310 (in Ukrainian).
- Maiorova, T.V. (2009). *Investytsiina diialnist* [Investment activities]. TsUL, Kyiv (in Ukrainian).
- Makarenko, I.P., Trofymchuk, O.M., & Kuzmenko, V.P. (2004). Problemy stanovlennia innovatsiinoi polityky v Ukraini [Problems of innovation policy in Ukraine]. PolihrafKonsaltnykh, Kyiv (in Ukrainian).
- Malytskyi, B., Boito, E., & Herasymchuk, V. (2011). Innovatsiina polityka ta zakonodavstvo v Yevropeiskomy Soiuzi ta Ukraini. Feniks [Phoenix] (in Ukrainian).
- Melnyk, A.F., Vasina, A.Yu., Zheliuk, T.L., & Popovych, T.M. (2011). Natsionalna ekonomika [National economy]. Znannia, Kyiv (in Ukrainian).
- Nahorniak, V., & Vovk, Yu. (2012). Rol derzhavnoi innovatsiinoi polityky u zabezpechenni rozvytku ekonomiky Ukraini [The role of state innovation policy in ensuring economic development of Ukraine]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava* [Socio-economic problems and the state]. Retrieved from: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12ngsreu.pdf> (in Ukrainian).
- Nelson, R. R., & Langlois, R. N. (1983). Industrial innovation policy: Lessons from American history. *Science*, 219(4586), 814–818. doi:10.1126/science.219.4586.814
- Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro derzhavnyi fond fundamentalnykh doslidzhen» [Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On the State foundation for basic research»] (n.d.). zakon4.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1717-2001-%D0%BF> (in Ukrainian).
- Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pytannia Derzhavnoi innovatsiinoi finansovo-kredytnoi ustanovy» [Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine «The issues of the State Finance Institution for Innovations»] (n.d.). zakon4.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/979-2000-%D0%BF> (in Ukrainian).
- Rodom iz proshlogo stolietia: top-20 velichaisihkh inzhienierykh dostizhenii XX vieka [Originally from the last century: the top 20 greatest engineering achievements of the twentieth century]. (n.d.). hi-tech.ua. Retrieved from: <http://hi-tech.ua/article/rodom-iz-proshlogo-stoletiya-top-20-velichayshih-inzhenernykh-dostizheniy-hh-veka/> (in Russian).
- Rykhtik, M.I., & Korsunskaya, E.V. (2012). Natsionalnaia innovatsionnaia sistema SShA: istoriia formirovaniia, politichieskaia praktika, strategii razvitiia [USA national innovation system: the history of formation, political practice, development strategy]. *Viestnik Nizhegorodskogo universiteta im. N.I. Lobachevskogo* [Bulletin of the Lobachevsky State University of Nizhni Novgorod], 6, 263-268 (in Russian).
- Shemshuchenko, Yu. S. (1998). Yurydychna entsyklopediia [Legal encyclopedia]. Ukr. entsykl. [Ukr. Encycl]. Retrieved from: http://leksika.com.ua/12780212/legal/zakon_shermana_1890.
- Siedmaia Ramochnaia Programma YeS [Seventh EU Framework Programme]. (n.d.). bio-economy.ru. Retrieved from: http://www.bio-economy.ru/ramochnaya_programma_es/7_ramochnaya_programma_es/ (in Russian).
- SRC Milestones (n.d.). src.org. Retrieved from: <https://www.src.org/src/story/timeline/1982/>.
- Trietiakova, E.V., & Sharkova, A.V. (2011). Finansovaia infrastruktura poddierzhki innovatsionnogo priedprinimatelstva [Financial infrastructure supporting innovative entrepreneurship]. *Gosudarstviennyi universitet Minfina Rossii* [Russian state university of the Ministry of Finance], 3, 114-115 (in Russian).
- Udaltsova, N.L., Kozhanov, E.N., & Gorbulina, D.V. (2015). Innovatsionnyi uspikh Yaponii: mif ili riialnost? [Innovation success of Japan: myth or reality?]. *Voprosy innovatsionnoi ekonomiki* [Questions of the innovation economy]. Retrieved from: <https://bgscience.ru/lib/10078/> (in Russian).
- Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro zatverdzenia Polozhennia pro Ministerstvo osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrainy» [Decree of the President of Ukraine «On approval of the Ministry of Education and Science, Youth and Sports of Ukraine»] (n.d.). zakon4.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/410/2011> (in Ukrainian).
- Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pytannia Ministerstva osvity i nauky Ukrainy» [Decree of the President of Ukraine « Issues of the Ministry of Education and Science of Ukraine»] (n.d.). zakon4.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/240/2013> (in Ukrainian).
- Ukraina – asotsiovanyi uchasnyk prohramy YeS z doslidzhen ta innovatsii «Horyzont 2020» [Ukraine is an associate member of the European Union's program for research and innovation «Horizon 2020»] (n.d.). mon.gov.ua. Retrieved from: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/03/20/ukrayina-%E2%80%93-asociziovaniy-uchasnyk-programi-es-z-doslidzhen-ta-innovacziy-%C2%ABgorizont-2020%C2%BB/> (in Ukrainian).
- Vilienskii, A.V. (2013). Stimulirovaniie razvitiia malogo priedprinimatelstva SShA [Stimulating the development of small USA businesses]. *Economics: Yesterday, Today and Tomorrow*, 1, 8-9, 13 (in Russian).
- Yeriemkin, V.A., & Sutyryna, T.A. (2012). Instrumenty innovatsionnoi politiki: teoriia i praktika [Innovation policy instruments: theory and practice]. RANHiGS, Moscow (in Russian).
- Zakharchenko, V.I., Korsikova, N.M., & Merkulov M.M. (2012). Innovatsiinyi menedzhment: teoriia i praktika v umovakh transformatsii ekonomiky [Innovation management: theory and practice in economic transformation]. *Tsentr uchbovoi literatury*, Kyiv (in Ukrainian).
- Zakon Ukraini «Pro innovatsiinu diialnist» [The Law of Ukraine «On the innovative activity»] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (in Ukrainian).
- Zakon Ukraini «Pro priorytetni napriamy innovatsiinoi diialnosni v Ukraini» [The Law of Ukraine «On innovation activity priorities in Ukraine»] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3715-17> (in Ukrainian).